

Angarngruppens Informationsblad

Nummer 3. 2006 - Årgång 36

[www.angarngruppen.se]

September 2006

Efter sen vår rastade och sjöng fåglarna som vanligt!

Fågelobservationer i Angarnsbygden april-juni
2006 sammanställda av Roland Staav

APRIL

- 1.4 Sammanlagt 34 adulta sångsvanar rastade varav 32 på isen vid Byksberget. Dessutom flög det revirhävande paret runt och ropade (SS).
- 2.4 I sjöängen rastade 552 grågäss (SS) samt cirka 20 snösparvar vid Seneby (HK, SSw) och ungefär 40 vid Lundbydicket (Magnus Liljefors).
- 3.4 Två större strandpipare på isen vid Lundbydicket (JA).
- 4.4 Ett par gamla bläsgäss sam bland kanadagässen, en stenfalk pilade iväg mot nordost i kanten av Skesta hage i lättande dimma kl. 11.37 (RS). Flockar på 65 och 17 storskarvar sträckte över mot nordost, den första gruppen en av de största som setts vid sjöängen (SS).
- 5.4 Tre bläsgäss kvar (KSg, m.fl.) och stenfalk och tornfalk slogs om ett byte (se notis i Informationsbladet nr 2).
- 6.4 Massiv ringduveflock på 1800-2000 exemplar i området och en pilgrimsfalk sträckte mot nordost (SS, JA).
- 7.4 En pilgrimsfalkhona flög runt kl. 13.10-13.15 och tio skogsnäppor rastade (CW).
- 8.4 Ett salskrakpar rastade i Vadaängen (GD) medan 180 tofsvipor rastade kring sjöängen (SS).
- 9.4 En försärla for över Midsommarberget kl. 7.40 (andra fyndet vid Angarn!), även en skärpiplärka rastade (AN, SS) och några kvävda stönanden hördes från den första röddrommen tidigare på morgonen (SS). Första rödbenan anlände (SP).
- 10.4 Helvit grågås med skär näbb bildade par med normalfärgad gås (UL) – se notis i nr 2 av Informationsbladet.
- 11.4 Tre rödbenor på isen utanför Byksberget (JA). Många ängspiplärkor rastade vid Mörtsjön (BW)
- 12.4 Mellan 100-150 enkelbeckasiner kring Lundbydicket (JA).
- 13.4 Sex rastande salskrakar varav ett par, tre hanar och en hona samt en smådopping vid Lundbydicket (SS, SP).
- 14.4 En mindre strandpipare rastade vid vattensamling på Åstaå kern (SP). Nordsträckande skröntarna (JA). Trummmande mindre hackspett vid Kusta (Magnus Liljefors). Vid Hederviken 75 sädgäss, 150 krickor och 10 stjärtänder (ÅÖ, BrN) – dagen därpå hade sädgäsflocken ökat till 300 (BrN) och krickorna till 430 (BW).

Celebra Angarnbesökare!

Först en varg ...

Nu har det hänt! En varg strövade Angarn förbi! Och ”som vanligt” var det *Svante Söderholm* som hade kikaren åt rätt håll vid rätt tidpunkt över fälten söder om Byksberget. Larmet gick klockan 10.22 den 7 juni. Läs hans egen beskrivning och rapport.

-> Sidan 5.

... sedan en utter!

Till årets lista över djurobserveringar vid Angarnssjöängen kunde sedan också läggas en ”väsande utter”. Det var *Gunnar Dolk* som uttern väste mot. Han berättar själv om sina upplevelser.

-> Sidan 6.

Hur står det till med den svenska fågelfaunan?

I fågeltidskrifter och i inventeringsrapporter den senaste tiden har dystra rapporter kommit om tillståndet för den svenska fågelfaunan. Viktiga data fanns sammanställda i en insändare i Dagens Nyheter i slutet av augusti. Författare var *Berndt Lundin*, Angarngruppens förste ordförande (1969-1972). Eftersom han också, tillsammans med Pelle Sollenberg, var utgivare av Angarngruppens informationsblads första nummer, är det en glädje för nuvarande informationssektion att få återge hans varningsord i detta nummer.

-> Sidan 7.

- 16.4 En svartkråka höll under eftermiddagen till på maden mellan Kusta och Stora Ekhammaren (GD) och senare på dagen födosökte en rörhöna i samma område (UL).
- 17.4 Inventering: 19 brunänder, 13 hanar och 6 honor (SS).
- 19.4 Tre strandskator rastade på Byksbergsmaden (GD).
- 20.4 Sexton storspovar rastade vid Åsta (UL) och första glutt-snäppan stöttes vid Lundbydicket (JA). *Forts. s. 2*

21.4 Inventering gav 86 par krickor, 54 hanar och 21 honor, och den första grönbena för säsongen (SS). Tornfalkhane vid utloppet (GD).

22.4 Intensivt bubblande orrtupp vid Lappdal och första spelande göktytan i Skesta hage (SP).

23.4 Förbiflygande småspov vid Lundbydicket (AN) och en rastande ringtrast (Mats Palerius, m.fl.).

24.4 Årets första årtor födosökte vid Stora Ekhammaren halv nio på morgonen (Rune Isaksson). En drillsnäppa vid Broholmen (JA).

25.4 Tretåig hackspett trummade väst om Kårstaviken (BrN).

26.4 I området kring Lundbydicket-Midsommarberget fanns 205 skratmåsbon och minst 83 par utanför Skesta hage (SS). Tre dvärgbeckasiner utanför Byksberget (CW, SS).

27.4 Ett rastande skäggdoppingpar i sjöängen (JA). Två spelande orrar och ett par tjädrar skrämde observatörerna på morgonen i Kårstaskogen (BrN).

28.4 Tre sädgäss rastade vid Lundbydicket (JA).

29.4 Elva sjöorrar och tre svarthakedoppingar rastade i Ullnasjön i Täby (GD). Sexton brushanar i sjöängen (JA, SP, m.fl.) och en ensam rastande rödspov observerades av många gruppmedlemmar.

30.4 Flock med åtta adulta dvärgmåsar visade sig plötsligt kl. 7.10 och en dvärgbeckasin rastade (SS, JA). En ortolansparv sjöng (Bernt Axelsson). Vid Mörtsjön en pilgrimsfalk (BW).

MAJ

1.5 Fyra snatterandpar och en hane (SS).

2.5 En tjäder uppehöll sig vid Kragstalunds station under morgonrusningen och blev fotograferad (se Svalan) av rapportören Björn Lysell.

3.5 En ängshök sträckte förbi under förmiddagen (OM, många medobservatörer) – troligen samma fågel dök upp även dagen efter. Och samma upptäckare båda dagarna! Den första småfläckiga sumphönan spelade på morgonen och fyra svartnäppor kom inflygande under dagen (SS). På kvällen hördes en rördrom tuta vid Storsjön. Lindholmen (ÅÖ).

4.5 Tre översträckande storlommar mot nordost kl. 7.45 (JA).

5.5 Ett smådoppingpar i dammen vid utloppet (BrN). Sex svarthakedoppingar, varav två par, vid Kusta och ett vid sommarstugeområdet (VN). En sträckande silvertärna tillsammans med två fisktärnor (SS). Vid Markims kyrka 200 rastande ljunpipare (Ante Strand).

6.5 Första tornseglaren dök upp vid Midsommarberget kl. 7 (Oskar Wändell). Tornfalksparning vid boet, Nygård, Össeby-Garn (MBr).

7.5 En till sträckande silvertärna noterad (SS).

8.5 Sjungade ortolansparv vid Lindholmen (Sebbe Nilsson) – de blev tre senare under månaden.

10.5 Ruvande knölsvanpar vid utloppet, boet var övergivet

12.5 och svanarna borta. Minst 40 ljunpipare rastade på Åstaåkern och minst 230 grönbena, de flesta kring Lundbydicket (SS). Fyra adulta dvärgmåsar varav två fångade flygande insekter (KE).

12.5 Fem rastande mosnäppor (SS). Första galande göken vid Lappdal (SP). Två rödstrupig piplärkor vid Kusta (SS) – det

Jorduggla på Åstaåkern 7 juni. Foto: Ulf Broander

blev fler besök senare. Några sjöng.

13. 5 Nio par svarthakedopping, en smådopping och två sjungade gräshoppssångare vid Lindö golfbana (VN).

14.5 Fyra spelande dubbelbeckasiner kl. 02.15. Trippel i spelande beckasiner (dubbel, enkel, dvärg) vid Kusta. Grågåspar förde årets första kull med 7 pulli. Fjorton skedänder (3 par och 8 hanar). En tidig kustpipare sträckte norrut kl. 7.30 (SS).

15.5 En pilgrimsfalk kretsade 11.45 i omkring 10 minuter mellan Byksberget och Midsommarberget och cirka 75 tornseglare syntes över sjöängen (GD).

16.5 En nordsträckande rödstrupig piplärka över Hackstavägen (GD). En gammal pilgrimsfalk jagar vid Byksberget. En stund senare sträcker en hona ängshök mot öster över sjöängen (KE).

17.5 En trastsångare rastade vid mittdicket (SS).

19.5 Tjugotvå rastande mosnäppor vid utloppet (SS) och en ytterligare adult pilgrimsfalk mot öster (JA).

20.5 Nio årtor i sjöängen (SS). Två nordsträckande skrântärnor förbi Kusta kl. 9 (Mats Andersson). En göktyta ropar vid Rocksta och en orre hörs från Gillinge (Magnus Liljefors).

Rosenfink sjunger vid Kyrkviken, Vallentunasjön (AN, VN).

21.5 Fem gravänder sträckte österut kl. 9.15 (JA,SS).

22.5 Etthundrafyrtio vitkindade gäss kom inflygande från söder, snurrade några varv och drog sedan österut och på kvällen skrämde en pilgrimsfalk upp det mesta i fågelväg (JA).

23.5 En jagande jorduggla visade sig sent på kvällen (GD).

Den är sedan kvar in i juni. På kvällen var en pilgrimsfalk framme igen – troligen en hona (KE).

25.5 En honfärgad sommargylling lockar i Skesta hage klockan fyra på morgonen (SS). En vaktel hörs sydost Lindholmens gård (ÅÖ, BB). Ett tornfalkspar finns runt Örsta (SS).

26.5 Tvåhundrafyrtiosex rastande grågäss i Angarnssjöängen (SS). Tornfalkhona på Rökarbacken (GD). Ensam rastande myrsnäppa vid Byksberget (SP).

Forts.

27.5 Vid 5-tiden spelade ännu en orrtupp vid Lappdal (SP). Två fisktärnepar ruvar och ett till par är stationärt (SS). En ny pilgrimsfalk kl. 8.30. En sommargylling spelar i Skesta hage under förmiddagen (Per Edenius).
28.5 En trastsångare sjunger vid Hakunge (HGW). Kornknarr spelar vid Hederviken (ÅÖ, m.fl.) och en vid Hakunge (HGW).

JUNI

1.6 En blå kärnhökshona seglar över Lundbyåkern kl. 18.30 (GD).
2.6 Totalt fem kanadagåskullar inräknade och två skäggesar nedanför Kusta (SS).
3.6 En vaktel spelade rätt flitigt på Örstaåkern kl. 8.45 (GD) och två vid Lotteräng, St. Mellösa (ÅÖ). Vid St. Mellösa även en sjungande kärnsångare.
4.6 Sångsvankull med fem ungar kläckt och en rastande smalnäbbad simsnäppa (SS). Första spelande nattskärnan hörd vid Pukeby (PU).
5.6 En hona ängshök födosökte (Andreas Kanon). På kvällen en hornuggla vid Kusta och vid midnatt en flodsångare vid Brottbys prästgård (AP, Mattias Gerdin). Den senare fågeln kom att glädja många skådare till och med 25 juni.
6.6 Två smalnäbbade simsnäppor rastade vid Grävlingholmen (TE, JA). Tretton näktergalar runt Vadadalen (SS, KGS). Vid Lillsjön i Tärnanområdet fick sångsvanparet ut fyra ungar (JÅ).
7.6 Sex knölsvanar sträckte mot nordost över Angarns kyrka kl. 9.20 (SS).
8.6 På åker nära utloppet födosökte 33 skogsduvor (GD). En rosenfink sjöng vid Brottbys prästgård (HGW, MBr).
9.6 Totalt 50 grågåskullar. Vid Byksberget rastade 28 svartnäppor på kvällen (SS). Nattskärna hörd från Olhamra kl. 01.15 (SP). Två hornuggleungar vid Vada kyrka (HGW).
11.6 Hornuggleungar hörda även nedanför Rävsta (ÅÖ) och en busksångare uppträdde bara denna kväll vid Rocksta (Mattias Kaby).
12.6 En kärnsångare sjöng vid Hacksta (JA).
14.6 Fem galande gökar hörda under natten runt sjöängen (SS).
15.6 En vaktel vid Holmbroån väster om Ekskogen (PBr).
17.6 Två brunandkullar i sjöängen (SS).
19.6 Kornknarr spelade vid Gävsjön på morgonen (VN).
21.6 Kärnsnäppa rastade vid Byksberget (SS).
28.6 Smalnäbbad simsnäppa rastade vid Byksberget (VN). Två steglitsungar matas av föräldrar Lagmansvägen, Valentuna (SSw).
29.6 En utter i Lundbydicket kl. 22.20 (se särskild artikel s. 6) och en jorduggla jagade från stolpar (GD).
30.6 En nattskärrehane hördes spinna en kort stund cirka 700 m väster om Seneby (GD). Upprörd göktyta i Skesta hage markerar häckning (JA). En hane tretåig hackspett födosökte nordost om Römossen (BB).

Aktiviteter hösten 2006

Höstekursion vid Angarn. Lördag 23 september.

Start: Naturum Örsta kl. 07:00 (vi inväntar buss 625 som avgår Danderyds sjukhus 06.30).

Ansvarig: Stefan Paulin.

Örskärsexkursionen fredag-söndag 6-8 oktober är fulltecknad men det finns en väntelista. Kontakta Svante Söderholm (tel. 08-783 00 29) om du vill ställa dig på kö. Avfärd sker från Stockholm på fredag eftermiddag 6 oktober. Logi på vandrarhem med självhushåll.

Havsfågelspaning vid Väddö. Lördag 7 oktober. Samling vid Brottbys trafikplats (vid parkeringen söder om hembygdsgården kl. 06.00) för gemensam färd. Sträckfågelexpert kommer förhoppningsvis att finnas med. Gärna föransmälan till Ulf Linnell (tel. o. mejladress – se styrelserutan) för att klara samordnat resande. Sedvanlig resekostnad.

Havsfågelakut? Vi är några som är pigga på att dra till Västkusten om det drar ihop till höststorm. Någon som vill haka på? Kontakt i så fall Hans-Georg Wallentinus eller Stefan Paulin (se styrelserutan). Det kan bli 'drag' med kort varsel, möjligen även mitt i veckan. Även StOF har en havsfågelakut med Hasse Nordin som ansvarig och en eventuell samordning med den kan diskuteras.

50K+-träffar första onsdagen i varje månad.

Rundvandring vid Angarn (eller på annan lokal om det är något intressant på gång) för daglediga 50K+-are och andra intresserade. Samling vid parkeringen Örsta. Vi inväntar buss 625 som går från Danderyd/Mörby 07.10 o. 08.15.

Onsdag 4 oktober. Start kl. 07.30 från parkeringen vid Örsta. Vård: H-G. Wallentinus (08-510 104 31)

Onsdag 1 november. Start kl. 08.30 (**OBS! tiden**) från parkeringen vid Örsta (se ovan). Vård: Ulf Linnell (telefon: 08-792 16 91, 070-69 68 691).

Onsdag 6 december. Start kl. 08.30 (**OBS! tiden**) från parkeringen vid Örsta (se ovan). Vård: Ulf Linnell .

För alla höstaktiviteter gäller att senaste nytt alltid kommer att finnas på hemsidan!

Fåglar i Angarnområdet heter en förteckning över alla 256 arter som registrerats vid Angarnssjöängen. Den har nu kommit i en andra upplaga och medföljer detta nummer som bilaga.

Landstingsdrag under fågelskådningsdag

Fågelskådningens dag 14 maj uppmärksammades av Angarngruppen genom att ett antal kortexkursioner genomfördes. Fyra guidade turer på en till en och en halv timme med nybörjarinriktad skådning utgick från Örsta mellan klockan nio och elva. Ett tiotal medlemmar ur gruppen deltog som ledare och funktionärer vid bokbord.

Stockholms Landstings Idrottsförbund hade samma förmiddag en friluftaktivitet runt sjöängen där drygt 100 personer deltog. Cirka 30 av dessa passade på att prova på fågelskådning och medföljde därför vår första guidade tur. I de tre resterande turerna deltog totalt cirka 20 personer.

Bland observerade arter kan mosnäppa och större strandpipare nämnas. Dessa kunde avnjutas på bra avstånd utanför Byksberget.

Stefan Paulin

Kommande aktiviteter 2007

Flera Angarngruppmedlemmar deltar varje år i räkningen av vinterfåglar på Stockholms vatten. Om det finns några intresserade medlemmar som vill "hänga på" någon av inventerarna nästa gång finns det möjlighet till det. Sannolikt datum är 13 januari. Mer information kommer i nästa nummer av Informationsbladet.

Eventuellt kommer det att bli en exkursion till Flororna i norra Uppland i slutet av maj 2007 under ledning av Jörgen Sjöström, en av Angarngruppens tidigare ordföranden. Han har också skrivit en läsvärd bok om lokalen. Information om detta kommer också i nästa nummer av Informationsbladet.

Styrelsen

Signaturer i kvartalsrapporten på föregående sidor.

Medlemmar som rapporterat observationer anges av hävd nästan alltid med signatur. Andra besökande skådare får förmånen att ståta med hela namnet. Men nya läsare av detta blad tillkommer och även för oss "gamla" kan signaturerna behöva aktualiseras. Här kommer en nyckel för detta nummer:

AN: Aron Norrby; AP: Arvid Pettersson; BB: Bertil Björklund; BrN: bröderna Norrby; BW: Björn Welander; CW: Charley Wiklund; GD: Gunnar Dolk; HGW: Hans-Georg Wallentinus; HK: Hannu Koho; JA: Jan Andersson; JÅ: Jan Åhman; KE: Kjell Eriksson; KGS: Karl-Gustav Sjölund; KSg: Kjell Sahlberg; MBr: Mikael Bonnier; OM: Olle Mauitzon; PU: Per Unger; RS: Roland Staav; SP: Stefan Paulin; SS: Svante Söderholm; SSw: Siri Schmitterlöw; TE: Tryggve Engdahl; UL: Ulf Linnell; VN: Viggo Norrby; ÅÖ: Åke Österberg.

Majexkursionen vid Angarnssjöängen

Helena Blixt spanar efter årtor vid Byksberget. Foto: HGW

I lugnt väder men med regn hängande i luften samlades ett tiotal exkursionsdeltagare till den traditionella majexkursionen vid Angarnssjöängen. Att så få slutit upp kan delvis skyllas på att exkursionen förlagts till söndagen 21 maj. Detta i den felaktiga tron att 'Gröna kilarnas dag' skulle uppmärksammas. (Denna hade redan avslöpt söndagen innan). Exkursionen var huvudsakligen avsedd för Angarngruppens medlemmar och hade inte annonserats i StOF:s program. Under promenaden anslöt en ung amerikan, som fått tips om vår exkursion via en f.d. styrelsemedlem i föreningen. Detta var hans första Europa-besök och hans entusiasm var mycket stor inför alla nya 'livskryss'.

Vi följde den traditionella rutten Midsommarberget – Byksberget – Grävlingholmen – Klosterbacken – Sommarstugeområdet. Inga större sensationer noterades på artfronten men några observationer förtjänar att nämnas. En flock gravänder, vilken i alla fall några exkursionsdeltagare kunde se, sträckte mot nordost långt i syd. En bivårkretsade även den en bra bit söderöver. På hyggligt avstånd vid Lundbydicket kunde en mosnäppa studeras. Vid Klosterbacken kunde en sjungande grönsångare avnjutas på närhåll.

Exkursionen avbröts en aning abrupt då en kraftigare regnskur fick oss att skynda tillbaka till Örsta. Därför gjordes ingen ordentlig artgenomgång, men en preliminär notering visar att 81 arter observerades denna förmiddag. Hela artlistan kan ses i Svalan under syfte 'Exkursioner vid Angarnssjöängen'. *Stefan Paulin*

Svante Söderholm.

VILSEN VARG VANDRADE FÖRBI ÅNGARNSSJÖÄNGEN

Det finns säkerligen många orsaker till att man blir fågelskådare och fortsätter att skåda. En väsentligt drivkraft för många är nog de naturupplevelser som skådning ger liksom ett visst mått av spänning och förväntan. Man hoppas hela tiden på att man skall få se någon ovanlig fågel eller uppleva något ovanligt. Och detta kan inträffa när som helst.

Den 7 juni besökte jag Angarnssjöängen och efter att ha passerat sommarstugeområdet rundade jag södra delen av sjöängen och hamnade på Byksberget vid halvtiotiden. Även om jag nog hade sett det mesta i fågelväg den dagen stod jag kvar en stund och spanande mot söder och sydväst. Hoppet om att något skulle dyka upp därifrån höll mig kvar vid sjöängen. Den här dagen kom att överträffa mina förväntningar och gjorde att hoppet om något annorlunda fick en rejäl injektion med tanke på säkerligen många fågelfattiga dagar i framtiden.

Första tanken — en schäferhund

När jag stått 40 minuter på Byksberget och som sagt främst spanat mot sydväst och söder, det vill säga åt det håll varifrån jag förväntade mig att en eventuell "rarris" skulle komma, fick jag syn på ett djur i södra hörnet av dungen mellan Åsta och Gävsjöbäcken. Dungen gränsar mot Åstaåker (på andra sidan går Vallentunavägen). Då jag inte fattade vad det rörde sig om tog jag snabbt in djuret i tubkikaren. Första tanken blev schäferhund, men lika snabbt som tanken dök upp i huvudet insåg jag att den var felaktig. Djuret var för stort och för atletiskt och kraftigt byggt för att vara en schäfer eller någon annan vargliknade hundras. – Det var en varg! Med tubkikare kunde jag sedan följa vargen när den förflyttade sig längs kanten av dungen och ut på åkern, passerade Gävsjöbäcken (som är ett dike på åkern) och sedan rörde sig vidare i riktning mot Olhamra, innan den försvann ur sikte bakom buskridån mellan Lundbymaden och Åstaåkern. Uppskattningsvis förflyttade sig vargen 300-400 meter under de 30-60 sekunder jag kunde se den.

När vargen försvunnit ur sikte försökte jag se på trafiken på Vallentunavägen om någon bilist uppmärksammade den eller om den korsade vägen. Jag såg inga tecken på att endera inträffade.

Larmet gick

Sedan handlade jag i det närmaste instinktivt, genom att snabbt skicka ut ett larm om observationen på

Club300:s larmsystem, så att andra skådare vid sjöängen och i närheten snabbt skulle få reda på vad de kunde spana efter.

Sedan tog det väl några minuter innan jag bearbetat alla känslor och riktigt blev medveten om vilken fantastisk upplevelse jag fått vara med om och vilket oförglömligt minne dagens besök vid Angarn gett mig. Så den för mig okända skådare som strax efteråt dök upp på Byksberget fick inte många ord ur mig och jag misstänker att jag gav ett ytterst okoncentrerat intryck. När jag fortsatte att spana ytterligare ett tag från Byksberget och senare från Midsommarberget märkte jag att jag inte "såg någonting". Tankarna var kvar vid vargen och hjärnan reagerade knappt på de synintryck jag fick genom kikaren, så det var bara att åka hem och fortsätta att njuta av dagens oväntade och mäktiga upplevelse.

Drog mot norr

Som väl var verkade vargen inte ha rört sig in mot Stockholm och därigenom inte behövt dela det öde som drabbat alla(?) vargar som under sina strövtåg hamnat i Storstockholmsområdet, det vill säga blivit dödade i trafiken. Att den efter besöket vid Angarn rörde sig mot mindre bebyggda områden framgår av att det inte gjordes några observationer i Stockholmstrakten de följande dagarna. Men några dagar senare, den 12 juni, såg en annan medlem i Angarngruppen Bill Douhan ett vargliknande djur springa över vägen i närheten av Rimbo.

Observationsbetingelser 7 juni

Temperatur: +17 °C, vind: svag, SV, 5-6/8 tunna moln, solen bakom moln. Observationstid uppskattningsvis 30-60 sekunder. Avstånd 700-800 m. Tubkikare 30 ggr förstoring.

Beskrivning, rörelsemönster etc.

Under hela tiden var vargen i rörelse och jag såg den från sidan och huvudet även snett framifrån och i det närmaste rakt framifrån, när den spanade åt sidorna och vred huvudet åt sidorna, vilket den gjorde några gånger när den rörde sig framför dungen. När vargen kom ut på åkern var huvudet riktat framåt hela tiden. Djuret rörde sig snabbt, lätt och vägvinnande samt målmedvetet (inga stopp, och från min synvinkel gjorde djuret inga "kringelikrokar"). När vargen lämnat

forts. nästa sida

Gunnar Dolk:

Vem väste under bron?

Vid en nattlig tur vid Angarn den 29 juni kom jag tjugo över tio på kvällen fram till bron över Lundbydiket.

Ett plaskande ljud nerifrån diket gjorde att jag uppmärksammade hur den uppväxande bladvassen böjdes åt sidorna i riktning mot bron. Något okänt djur simmade från sjöhållet mot bron, osynligt nere i växtligheten, stannade till då och då och plaskade vid motsatta dikeskanten. Det simmade in under bron, plaskade lite och lät höra ett svagt väsande läte, upprepat antal gånger. Så böjdes växtligheten undan i dikeskanten och något obekant var uppe vid brokanten utan att kunna ses, trots att jag stod bara två och en halv meter ifrån.

”Det” försvann ner under bron igen, fortsatte strax sin simtur på andra sidan bron mot sydväst.

Genom en snabb förflyttning kunde jag vid stakethörnet invänta djuret vid klarvattenytan. Fram ur grönskan simmade en utter!

Den anade min närvaro, simmade in mot kanten på min sida av diket och försvann i växtligheten. Gräset i dikeskanten böjdes åter åt sidan och: Häpp! Ett utterhuvud på utterhals poppade upp.

Uttern iakttog mig med plirande mörka ögon och vädrande näsborrar under ett upprepat väsande, på tre meters håll. Sedan vände den ner i diket vatten och simmade först åt höger, plaskade till ett jätteplask (en varning?), och simmade sedan förbi igen och försvann in i grönskan mot sydväst.

Det var min första utterobservation någonsin. Och jag fick se den på så nära håll! Otroligt!

Om du hör något som plaskar i Lundbydiket, så se upp, det kan faktiskt vara en utter!

Kjell Eriksson:

Kråka drog längsta strået ...

Vid inventeringen av häckande vipor vid Angarnssjöäng- en den 10 maj i år observerades följande på maden vid sjöängens utlopp. Jag hade kommit fram till nämnda mad och stod något dold och försökte upptäcka och räkna antalet vipor på platsen. Då uppmärksammade jag ett våldsamt flaxande ute på maden. Det visade vara en gammal sparvhökshona som kommit som en blix från klar himmel och slagit en vipa, helt obemärkt av de an- nars så uppmärksamma viporna.

Höken stod nu på vipan och liksom trampade på den och kampen upphörde mycket snabbt. Därefter satt sparvhökshonan i minst fem-sex minuter och spanade åt alla håll, även uppåt innan hon med meterkorta etapper flaxande släpade vipan till en torrare plats på maden. Där började hon plocka och äta av vipans huvud och hals.

Detta pågick i cirka fem minuter då en kråka uppenbarade sig på platsen. Denna försökte rycka åt sig vipan men sparvhöken gjorde utfall mot kråkan, som motvilligt flyttade sig men försökte åter komma åt bytet.

Plötsligt anlände en brun kärrhökshanne till platsen, vilket medförde att sparvhöken försvann på direkten medan kärrhöken och kråkan tumlade om varandra i luften ovanför bytet. Kråkan gav dock upp ganska snart och kärrhökhanen satte sig och började äta av vipan.

Tyvärr gjorde jag en oförsiktig rörelse, vilket medförde att kärrhökhanen upptäckte mig och försvann omgående. Jag lämnade snabbt platsen i hopp om att kärrhöken skulle återkomma till bytet, men när jag cirka 20 minuter senare åter spanade ut över maden satt där en kråka och åt av den sparvhökslagna vipan.

beskriva det är att likna ansiktet vid en gammal hunds, en hund som börjat bli gråhårig på nosen. En väsentlig skillnad var att det ljusgrå-vita i ansiktet sträckte sig upp mot ögonen och även nedåt. Detta parti omfattade alltså inte bara sidorna på nosen. Den exakta utbredningen och formen kan jag inte i detalj beskriva. Svansen hängde under hela observationen.

Jag utesluter att det skulle ha varit en hund på grund av djurets storlek, byggnad och "ansiktsteckning". Även färgen var i mina ögon och med min erfarenhet oförenlig med schäfer. De fåtal "eskimåhundar" jag sett har varit rent gråa och svarta inte med den färg som den här var- gen hade.

forts. fr. föreg. sida

kanten av dungen accelererade den och rörde sig märkbart snabbare. Den travade då (mycket) snabbt. Jag såg inga rörelser som jag skulle kunna beskriva som galopp.

Utifrån min erfarenhet var djuret snäppet större än ett rådjur, både mankhöjd och längd. Man ser ofta råddjur runt den aktuella dungen och på Åstaåkern. Uppskattningsvis var mankhöjden 70-80 cm. I jämförelse med en schäfer var djuret stort och atletiskt byggt med kraftigt bogparti, bröstorg och grov hals (som en tungviktsboxare). Färgen var gråbrun, ingen jämn färg. Högst uppe på ryggen var den i det närmaste svart.

Ansikte och nos gav ett ljusst intryck när det sågs framifrån eller snett framifrån – det bästa sättet jag kan

Sveriges fågelfauna i kris

Inte i något annat europeiskt land minskar så många fågelarter

Av Berndt Lundin

Sånglärka - en art på tillbakagång - rastande på Gotland. Foto: Berndt Lundin.

Det kan tyckas tillspetsat att säga att Sveriges fågelfauna är i kris, men sanningen är att det inte finns något annat land i Europa där en så stor andel fågelarter minskar som i Sverige, enligt en internationell studie (Bird Life International). Nära hälften (46 procent) av landets 248 arter är på tillbakagång. Situationen är alarmerande.

Tidigare allmänna fåglar som sånglärka, gråsparv, entita och ett flertal andra fågelarter har på bara några årtionden minskat så kraftigt att bestånden mer än halverats (enligt Ekologiska institutionen, Lunds universitet).

Fåglarna mår uppenbarligen inte bra i vår natur. Samtidigt tror många politiker, myndighetspersoner och inte minst den stora allmänheten, att vi är bra på naturvård och värnar om fåglarna. Så är det inte alls. Omläggningar inom skogs- och jordbruket förmodas vara grundläggande orsaker till minskningen av i vart fall våra landlevande arter. Besprutning av åkergrödorna tar inte bara död på ”skadeinsekter” utan också på bin, humlor, fjärilar och tusentals andra för den biologiska mångfalden betydelsefulla småkryp, det vill säga insekter vilka många av våra fåglar lever av. Storskalig konstgödsling av våra skogar, som nu planeras, hotar att utarma fågellivet ytterligare.

Också ett flertal sjöfågelarter minskar, vissa är dessvärre också mycket illa ute. Skräntärna, tobisgrissla och svärta har inte bara minskat kraftigt på senare tid, de hotar också att försvinna ur vår fauna. Bestånden av typiska skärgårdsfåglar som fiskmåsk och grå-

trut är också på nedåtgående på grund av sjukdomar och härjningar av mink. Dessutom tycks reproduktionsförmågan vara väsentligt nedsatt på sina håll.

Av flera hundra större fiskmåskolonier som fanns i Stockholms södra skärgård för 30-40 år sedan finns blott några tiotal kvar. I en av dessa häckade 55 par i somras. I kolonin kom endast två ungar på vingarna där det rimligtvis borde ha varit mellan 50 och 100.

Sjöfåglarna längs våra kuster och i skärgården utsätts också för tilltagande störningar från människan. Fåglarna trängs undan mer och mer från sina häcknings- och vistelseområden av en växande fritidsbåtsflotta, som på senare år fått tillskott av grundgående flytetyg som kajaker och vattenskotrar. Följden har blivit att det i dag finns ytterst få vattenområden som lämnas i fred till sjöfågellivets fromma.

Sveriges riksdag har slagit fast att ”vilda djur som naturligt förekommer i Sverige ska bevaras långsiktigt i livskraftiga bestånd”. Riksdagens målsättning har emellertid kommit på skam. Sverige har hamnat på den internationella naturvårdens bakgård och det är tveksamt om det blir så mycket bättre efter höstens val.

Helgkaféet vid Angarn blev dessvärre en kortvarig historia.

Vi får även i fortsättningen förlita oss på medhavd matsäck, men tack i alla fall.

En amiral i Skesta hage 22 augusti. Foto: Hans Bister

Fjärilar årets fluga för fågelskådare

Aldrig har väl så många sett så många olika sorts fjärilar denna torra och varma sommar! Den har inbjudit till att följa deras fladdrande flykt. Och bland de många observatörerna finns också många fågelskådare. Handkikaren kan användas till att också se dräktdetaljer på annat än fåglar. Dessutom går fjärilar att komma närmare.

Ett fjärilsintresse har nog alltid funnits hos de som är ute i naturen och är intresserade av vad som rör sig i markerna. Och sen är fjärilar vackra också. Många arter hör också ihop med de borttynande hagarna och att se fjärilsvingar över ängsfloran kanske är ett privilegium som kan försvinna inom en snar framtid så det gäller att passa på.

Numera går det ju också att via www.artportalen.se rapportera observationerna på fjärilarnas egen ännu odöpta "Svalan". Där går det också att se efter vad som rapporterats. Från Stockholms nordostkommuner finns från i år flera hundra obsar inlagda på många arter. Bara från Vallentuna över hundra.

Denna heta sommar kom mer än lägligt. Men grunden för intresset lades i fjol med Nationalnyckelns del om fjärilar. Nu är den stor och tung och knappast lämpad att ha med utomhus. Dessutom lite svåräst som bestämningsbok i efterhand. Men så i våras kom Bo Söderströms fälthandbok *Svenska fjärilar*. Ett standardverk i fickformat med utsökta färgbilder. Ett pionjärarbete. Strax efter en fickguide som byggde på Nationalnyckelboken: *Fältnyckeln Fjärilar*. En rimlig hypotes är att de tre böckerna bäddade för det exploderande fjärilsintresset under året.

Vad finns då att se? Ja, det mesta av inhemska arter har rapporterats liksom minst en migrant raritet: stor

dagsvärmare. Den har observerats på budlejer och blommande kryddväxter i hela Sydsverige och till och med fått plats i pressen med bild och allt. Men för en nybörjare är bara de arter som går att finna norr om Stockholm fullt tillräckliga att hålla reda på. I Vallentuna har ett 40-tal arter rapporterats och Hans Bister har bland annat besökt Angarnssjöängen och fotograferat en amiral i Skesta hage - se bilden ovan. Och Jan Åhman, Angarngruppens rapportör från Tärnanområdet, har noterat nästan 30 arter där, bland annat en makaonfjäril och även flera sorgmantlar och aspfjärilar.

En gång i tiden inventerades fjärilarna vid Angarnssjöängen av Eero Hannukainen. Resultatet redovisades i Meddelanden från Angarngruppen 1987. Nu finns det inte någon, så vitt känt, senare inventering men ändå kan det vara intressant att, trots olika förutsättningar, notera vilka arter som var mest frekventa jämfört med de som rapporterats från Angarnsbygden denna sommar.

De arter som dominerade 1986 var rapsfjäril, stor och brunfläckig pärlemorfjäril samt älggräs-, luktgräs-, kamgräs- och pärlgräsfjärilar. Däremot fanns det bara en enstaka observation av till exempel påfågelöga. Denna sommars rapporter domineras just av påfågelöga och den vanliga citronfjärilen, bland gräsfjärilarna av luktgräsfjäril och tre arter pärlemorfjärilar: både den silverstreckade och den prydliga pärlemorfjärilen samt älggräspärlemorfjärilen. Namnen smälter gott i munnen! På slutet av sommaren också ett dussin amiraler. Ett 40-tal arter fanns runt Angarnssjöängen för 20 år sedan. Ungefär samma antal har noterats i kommunen i år - men de flesta från Tärnanområdet. Jämförelsen ovan haltar alltså ordentligt eftersom områdena har helt olika karaktär. Men intressant vore att veta mer om graden av artrikedomen runt Angarn idag.

UL

Referenser:

- Hannukainen, Eero, De ängsflygande dagfjärilarna vid Angarnssjöängen (*i Meddelanden från Angarngruppen nr 19*, 1988.)
- *Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna*. Fjärilar: Dagfjärilar. 2005. Artdatabanken SLU, Uppsala.
- Söderström, Bo, *Svenska fjärilar. En fälthandbok*. Bonniers 2006
- Söderström, Bo m.fl., *Fältnyckeln Fjärilar*. Artdatabanken SLU, Uppsala. 2006.

Bilder på fjärilar:

- Hans Bisters hemsida: www.pbase.com/bister

Svårflörtade nattfåglar!

Den numera traditionella nattsångarexkursionen samlade rekordmånga deltagare, omkring 40 stycken. Vi stuvade in oss i så få bilar som möjligt och begav oss till Össeby-Garns kyrka för att lyssna efter den kärrsångare som hållit till där några dagar. Tyvärr lät den inte höra sig, men däremot sjöng rosenfinken vid Össeby prästgård en liten snutt. Vi fortsatte tillbaka till Brottbys kyrka och tog oss ned mot Husåån där flodsångaren var i full gång. Där fanns också en gräshoppingsångare och ytterligare en på andra sidan ån. De kornknarrar som funnits på lokalen i några dagar lät dock inte höra sig.

Nästa stopp var Vada kyrka, där det fanns en rapport om hornuggleungar. De hördes också ned mot ån från kyrkan räknat. Vi uppskattade att det rörde sig om två ungar. Härifrån delade vi upp oss i två grupper. Min grups första stopp var Stora Benhamra, där vi lyssnade ut över Vadadalen. Ytterligare en gräshoppingsångare hördes och ett antal spelande enkelbeckasiner.

Vi fortsatte sedan mot Markims kyrka, där det tidigare hörts vaktel. På vägen stannade vi vid Salby (väster om Ekskogen) och lyssnade ut över slätten där. Inget anmärkningsvärt hördes, men ett rådjur skällde irriterat på oss. Ytterligare ett stopp gjordes, nu vid Orkesta kyrka. Här hördes en fågel som ingen i gruppen knäckte identiteten på. En annan fågel svarade längre västerut. Jämförelser med fågelinspelningar och diskussioner mellan ledarna gör att vi nu kan bestämma fåglarna till två rörhönor. Vid Markim hördes ingen vaktel (dock säv-/rörsångare svagt från Vivels-tasjön) med det var trevligt att kunna ta sig en nattmacka.

Eftersom den andra gruppen, som varit vid Hederviken inte heller hört så mycket beslöt vi att återvända till Össeby-Garn och försöka få höra någon nattskärre uppe i Tärnanskogen. Ingen kornknarr vid Brottbys kyrka. Inte heller någon nattskärre igång. Vi kanske var väl sena, eftersom natten redan vänt. Stoppet på höjden väster om Gamla Harsbo gav dock morkulledrag och (faktiskt) orrspel. Trastar, rödhakar och andra fåglar hade kommit igång ordentligt i takt med att det blev ljusare. Som avslutning försökte vi - återigen förgäves - få höra kärrsångaren vid Lilla Garn. Däremot var rörsångaren verkligen i gasen, liksom de allerstädes närvarande näktergalar, samt sävsångare, hämpling, blåmes och andra arter. Den andra gruppen hade lyckat få höra några kornknarrar på långt håll och vid Frösunda kyrka en vaktel. Det blir inte alltid som man tänkt sig, men det är nästan alltid så på våra nattsångarrundor.

Hans-Georg Wallentinus

Takhäckande måsar i Vallentuna

Det blir allt vanligare att fiskmåsar och i mindre omfattning sill- och gråtrutar häckar på hustak inne i Stockholm. I början av juli i år kunde jag för första gången konstatera att fiskmåsar häckade på tak även i Vallentuna. Två måsar varnade ihärdigt för ungar på ett tak vid industriområdet på Fabriksvägen.

Takhäckningar är säkert mera framgångsrika än häckningar på "normala" platser. Faror i form av till exempel mink kan undvikas. Dock kan häckningen spolierras vid störtregn. Jag känner också till att många systematiskt plockar bort ägg innan kläckningen, men där efter blir måsar och trutar ganska aggressiva och varnar oupphörligt vilket inte alltid uppskattas av människan.

Kjell Eriksson

Även kajor kan ha husdjur

I samband med min veckovisa inventeringsrunda runt Angarnssjöängen under våren och försommaren såg jag 24 maj hur tre kajor kom flygande och fälldes på den bakre delen av ryggen på en av de nyutsläppta korna, som dock lugnt idisslade vidare i det fina vädret på betesmarkerna nedanför Sommarstugeområdet.

Kajorna började med näbbarna plocka strån ur pålsen på kon, vilken dock inte gav besökarna en blick utan tittade i stället bara något förvånat, på kors vis, på den person som med kikare iakttog det hela.

Innan kajorna lämnade den vilande kon hade de plockat till sig rejäla vita hårtussar som de flög bort med åt olika håll. Troligen var det vinterpälset som rök.

Kjell Eriksson

Skådare! Gör din egen karta!

Som fågelskådare har man ofta behov av kartor när man skall genomföra inventeringar i hemmarkerna eller ge sig iväg för att skåda i okända marker. Och vid drag är det bråttom ibland! Nu finns det en lösning på detta problem genom Länsstyrelsens GIS-portal. Genom hemsidan <http://www.gis.lst.se/lanskartor> kan man plocka fram sin egen karta och antingen skriva ut den i A4- eller A3-format eller spara den på datorn för att senare exempelvis kunna infoga den i ett dokument. När det gäller att ta fram en karta bjuder hemsidan på ett stort antal möjligheter: man kan välja område, zooma in eller ut, välja skala manuellt, visa rutnät eller inte, visa eller inte visa en mängd olika symboler etc. Jag rekommenderar att du går in på portalen och bekantar dig med alla möjligheter som bjuds genom att skraddarsy din egen karta över Angarnområdet.

Svante Söderholm

Fotnot: GIS = Geographical Information System.

Siri Schmitterlöw:

En återträff vid Angarnssjöängen

Det hela började med ett ungdomsläger vid Kvismaren i Kristihimmelfärdshelgen i våras. Där möttes jag och fem andra unga, ivriga fågelskådare. Vi bestämde oss för att ses igen. Angarnssjöängen blev nästa lokal att få besök.

Helgen 30/6-2/7 var det så dags för en återträff. Vi anlände till Angarn, satte upp tältet och begav oss ut för att skåda. Senare på kvällen följde vi med på nattsångarakuten. Efter vilken vi somnade lyckligt till en småfläckig sumphönas visslingar. Att sömnen sedan stördes av trumpetande tranor gjorde ju inte så mycket.

Nästa förmiddag fick vi en trevlig guidad tur med Hans-Georg Wallentinus. Under den diskuterades bland annat om det var en skogssnäppa bland grönbenorna eller inte. På eftermiddagen åkte vi till Kvarnbadet, för att svalka oss, och Kyrkviken, för att se lite mer än bara Angarn (förlåt!). Då vi kommit tillbaka hem till Angarn upptäckte vi bara några meter från tältet ett trädlärksbo, vilket vi därefter gick så långt ifrån som möjligt. Sedan ägnade vi resten av kvällen åt "frågelsport". Morgonen därpå skulle vi ha gått runt sjön, men eftersom det var lite svårt för mig som ensam ansvarig tjej att få killarna att somna i någorlunda vettig tid, så gick de planerna om intet. Morgonen ägnades istället åt att packa för avresa.

Det blev en väldigt lyckad återträff, med 88 sedda, hörda och säkert bestämda arter, även om vi naturligtvis kunde ha skådat mer aktivt. Men det var ju inte bara en återträff för fågelskådare, utan också för kompisar och då kan man inte alltid räkna med att disciplinen är på topp.

En doft av rosmarin ...

Skesta hage en varm kväll i juli. Trots torkan ganska frodigt med blå ängsvädd, några rödklint och violett backtimjan bland utblommad kattföt i den obetade hagen. Färgerna lyste i kvällens släpljus från väster. Efter att ha passerat Stora Ekhammaren för en stark doft genom luften. Associationerna gick till en kretensisk torrbacke där kryddofter blandas med cikadors spel. Här skriade tornseglare mot himlen, men doften var otvetydigt rosmarin. Var kom den ifrån? Genom elstängslets trådar kunde doftkällan plockas. En korsört av något slag. Gula blommor, flikiga blad. Dofthen dröjde kvar i handen. Efter konsultationer med föreningens botaniske expert och floran fastställdes växten till klibbkorsört, vanlig vid åkerkanter och vägrenar. Men en invandrare till Angarn. Örtan finns inte med i Frosthedens inventeringar för mer än 30 år sedan. Nästa sommar en kväll i juli doftar där säkert av rosmarin igen nedanför Kusta. UL

Tack alla distributörer!

Under våren hjälpte många medlemmar till att dela ut årsskriften, Meddelanden från Angarngruppen nr 25. Allt har gått smidigt - och ofta till och med snabbt - tack vare era insatser.

Ett varmt tack!

Styrelsen

Påminnelse om årsavgiften

Ett mindre antal medlemmar har ännu inte betalt sin årsavgift för 2006 och en påminnelse till dessa kommer att skickas ut om cirka en månad. Vet du med dig att du inte betalt, så gör gärna det nu så slipper vi påminna. Om du är osäker kontakta undertecknad för besked.

Tack på förhand.

Stefan Paulin (Kassör)

08-510 119 27, 0702-27 45 13

stefan.paulin@swipnet.se

Nästa nummer kommer i december

Som vanligt bygger informationsbladet på samlade insatser från oss alla. Som medlem kan vi alla påverka resultatet av innehållet i vårt blad. Skicka därför gärna bidrag till mig senast 1 december. Text och bilder sänds via mejl till: bo.hedenstedt@telia.com eller med post: Bo Hedenstedt, Prästgårdsvägen 4, 184 33 Åkersberga.

Angarngruppens styrelse

Ordförande: Lars Frankenberg, tel. 08-754 64 28, (lars.frankenberg@home.se).

Vice ordförande & webbmästare: Hans-Georg Wallentinus, tel. 08-510 104 31.

Sekreterare: Ulf Linnell, tel. 08-792 16 91, (ulf.linnell@minpost.nu).

Kassör: Stefan Paulin, tel. 08-510 119 27, (stefan.paulin@swipnet.se).

Övriga ledamöter: Hans-Erik Nordin, tel. 08-756 31 32; Jesper Norrby, tel. 08-510 11 69.

Inventeringssektionen: Kjell Eriksson, tel. 08-754 30 89; Roland Staav, tel. 08-84 61 69.

Naturvårdssektionen: Jan Sollenberg, 08-754 30 89; Svante Söderholm, tel. 08-783 00 29.

Informationssektionen: Viggo Norrby, 08-510 111 69; Bo Hedenstedt 08-54061484 (bo.hedenstedt@telia.com).

Föreningens hemsida: <http://www.angarngruppen.se>